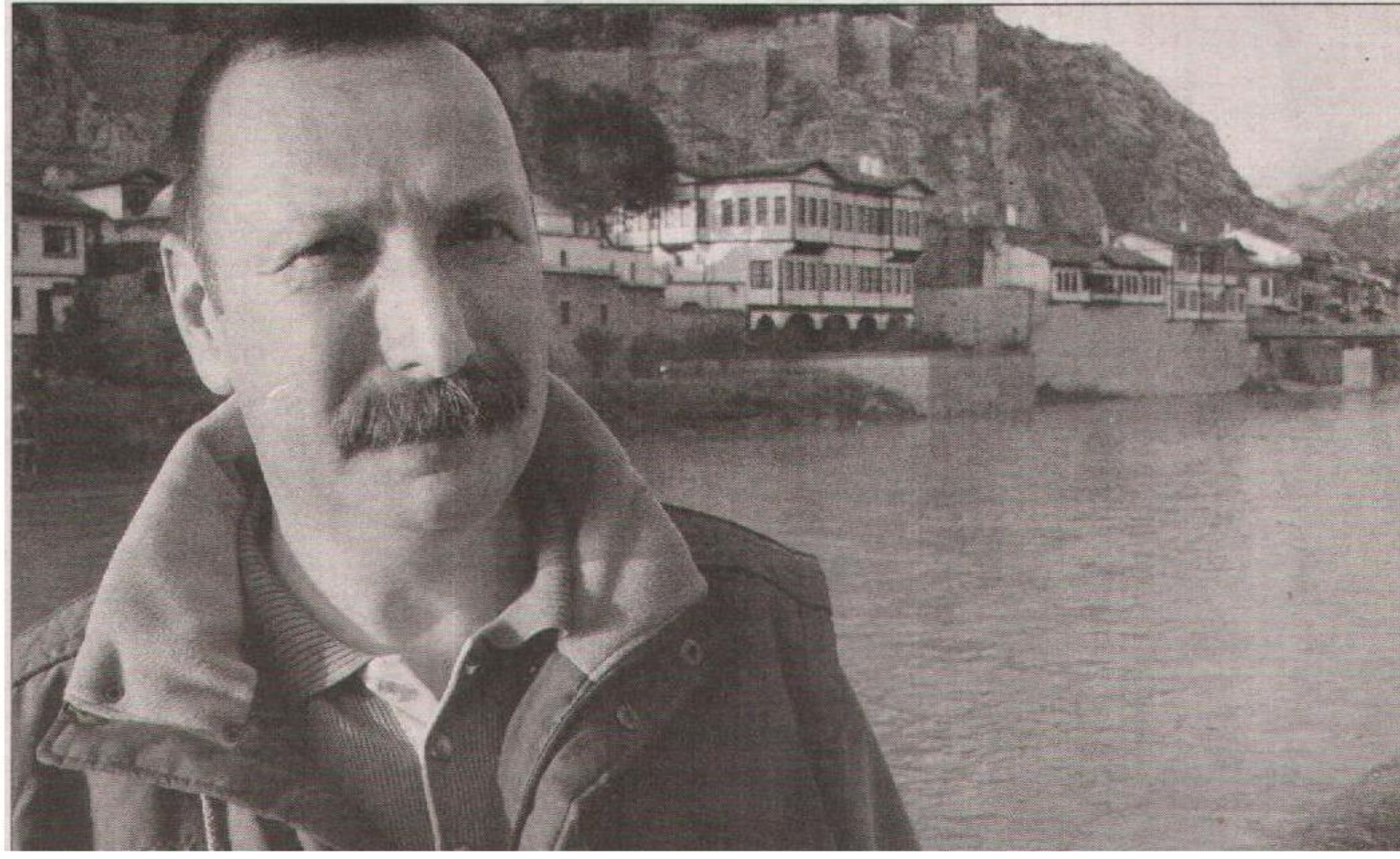

İSMET BERTAN:

Öykünün soluğu, soluğun sıcaklığı

mek ve benimsemek gerekiyor. İçimde, öykülerini anlatmak isteyen birçok kahraman var. Önce kararsızlıkla kıvraniyorum, sonra bir karakter ve öyküsü beni sarmaya başlıyor. Öyle olunca, aslında yazmayı planladığım bir başka karakter ve öykünün önüne geçebiliyor. Üstünde düşündüğüm, çalıştığım öyküler varken, bir şey oluyor, başka bir karakter, öyküsü ve içtenliğiyle ön plana çıkıyor.

Canlandırmanın başlıca koşulu içtenlik ve hissedilebilirlik. Karakter iyi ya da kötü olabilir. Yazar da ne tam iyi, ne tam kötü olmadığına göre, bu içtenlik her türlü karakteri canlandırmak için geçerlidir. Eğer bu koşul yerine getirilebiliyorsa, öykülerin ortamını hissetmek ve hissettirmek de kolaylaşıyor.

Öykülerin, karakterlerin inandırıcı olması gerektiği kadar, okurun da inanmaya hazır olması gerekir. Karakterlerin canlanmasında, öykünün hissedilmesinde yazarla okuyanın işbirliği vardır. Okur, harflerden, sözcüklerden oluşmuş öykünün şifresini çözer, hayalinde canlandırırken, bir anlamda yönetmenlik yapıyor, onu filme çekiyordur. Yani öykünün başarısı, okuyucunun çektiği filmin başarısına bağlıdır.

Tarih değişimden ibarettir

■ Tarihsel romanlarda karakterlerin tasarlanması özel bir konu olsa gerek. Siz tarihsel romanlarınızda karakterlerinizi nasıl yaratıyorsunuz?

Karakter tasarlamıyorum. Ya da bir tasarlama varsa, onu hissedip canlandırabilmem için karakter beni tasarlıyordu. Aklım, hayalim, kalbim çevremdeki insanlardan daha kalabalık. O kalabalığın içime nasıl dolduğunu bilmiyorum. Gözümün ilişen her bakışta, her gülüşte, her duruşta farkında olmadan aklıma, hayalime, kalbime süzülüyor.

'Tarih' diye adlandırdığımız kavram oluşumlar ve değişimlerden ibarettir. İnsan, hırsı, sevgileri, öfkeleri, kıskançlıkları ve çözümsüzlükleriyle hep aynıdır. Ortamı değişiyor, her şeyi daha hızlı tüketir olup sindirmeden yaşıyor, ama çözümsüzlükleri devam ediyor ve hep de devam edecek gibi görünüyor.

Bir anlamda kendinizi ne kadar tanırsanız, başkalarını da o ölçüde tanırsınız ve anlayabilirsiniz. Kendini tanıma, öykü karakterlerini canlandırabilme için de geçerlidir.

■ Tarihi bir "kurgu" içinde ele alırken, "tarihsel gerçeklik" sorunsalı hakkında ne düşünüyorsunuz?

Tarihsel roman eleştirilerinde hep konudur, "hakikati yansıtmıyor" ya da "tarihsel gerçeklerden kopuk" gibi serzenişleri çok kez duymuşuzdur.

Sizce kurgu ne kadar gerçekle bir arada gitmelidir?

Bütün düşünceler, tezler ve antitezlerden ibarettir. Her doğrunun bir anti-doğrusu vardır. Bilgiler yeni bilgilerle, doğrular yeni doğrularla her zaman değişebilir. Hiçbir şey aslında öyle olmayabilir. Gerçek sanılan şeylere kapılmak, düşünceleri, duyguları kalıplaştırır, katılaştırır. Kapılmak iradeyi rehin alır. Bu bir insan da olabilir, bir düşünce, bir doğru, bir bilgi de olabilir. Yanılma payı bırakmak gerekir.

Zaten insanlık temel sorulara binlerce yıldır karşılık bulamamış; tezler, antitezler havada uçuşur, insanın insana ettikleri sürüp giderken neyin gerçek olduğunu kim bilebilir? "Tarihsel gerçekten kopuk" eleştirisinin bir anlamı var mıdır ki? Asıl olan hissetmektir, öykünün soluğunu, soluğun sıcaklığını hissetmek

Bana göre tarih, hakikat ve başka şeyler hep sanal; koşuşarak, didişerek ömrümüzü tamamlıyoruz. Oysa sahip olduğumuz tek şey o ömür, o hayattır. Şöyle bir soluklanmak, bakmak, okumak, hissetmek bile, sanal bir varlık gibi tükenip gitmekten bir anlığına da olsa kurtarır insanı

Önceki yıllarda kültür ve belgesel programları hazırlayan yazar İsmet Bertan son yıllarda tarihsel gençlik romanlarına yöneldi. Günışığı Kitaplığı'ndan çıkan kitapları çocuklarla buluşmaya devam ediyor. Bertan'ın "Hızlı Tosbi" adlı ilk çocuk romanı 2005 yılında Çocuk ve Gençlik Yayınları Derneği (ÇGYD) tarafından Yılın Çocuk Kitabı seçilmişti. Yazar Bertan ile çocuk edebiyatında tarih anlatımı üzerine bir sohbet gerçekleştirdik.

■ Belgesel yapıcılığı ve tarihsel roman yazarlığı. İkisi de hakikati, bilgiyi, kurgu ve hayal gücünü bir araya getiren üretim biçimleri. Bu ikisini bir arada yaşama deneyiminizden söz edelim mi?

Fotoğraf karesi bir ânı belgeler; ikinci kez çektiğinizde, o an bir önceki an değildir. Bir film, bir belgesel, anları takip eden anları, belli bir zaman dilimine sahneler. Anları ikinci kez çektiğinizde, önceki anlar çoktan tarih olmuştur. Bir de o fotoğraf karesine, o film ve belgesel sahnesine bakan gözün algısı duygusu ölçüsünde yüklediği anlamlar, yarattığı öyküler vardır. Binlerce göz, binlerce anlam; hepsi birbirinden farklı...

Harflerden oluşmuş sözler dizinini bir şifre gibi çözerken de durum değişmez. Anlar, anlamlar, okurun algısınca ve keyfince renkleri, biçimleri. Bir belgeselci, bir romancı, o izleyen, okuyan gözlerden biridir yalnızca. Tek farkı anlara, sahnelere tanıklığını duygu ve düşünceleriyle harmanlayıp öznel hale getirmesidir.

Yolculuğu, yolda olmayı seviyorum. Mümkün olsa her gün bir başka manzaraya uyanmak isterim. Yirmi beş yıldır kent ortamından kaçarak çalışıyorum; işim bana birikim sağlıyor. Anlattığım öyküler yol öyküleridir ve tarihsel olmaları, yolculukları daha iyi hissettiriyor. Çünkü hız yok, sindire sindire yol alıyorsun. Çünkü koşuşturma yok, sindire sindire yaşıyorsun.

Sanal bir dünya yaratmışız. Bana göre tarih, hakikat ve başka şeyler hep sanal; koşuşarak, didişerek ömrümüzü tamamlıyoruz. Oysa sahip olduğumuz tek şey o ömür, o hayattır. Şöyle bir soluklanmak, bakmak, okumak, hissetmek bile, sanal bir varlık gibi tükenip gitmekten bir anlığına da olsa kurtarır insanı diye düşünüyorum.

Canlandırmanın koşulu hissetmektir

■ Romanlarınızın en güçlü yanlardan biri de, geçtiği dönemi canlandırması. Bilimsel verilere dayalı öyle güçlü, öyle gerçek bir canlandırma yaratıyorsunuz ki, kervandan kalkan toz okurun yüzüne gözüne doluyor, ya da pazar yerinde tezgâhlarda alışveriş edesi geliyor okuyanın... Nasıl başarıyorsunuz bunu? Geçmiş nasıl canlanıyor zihninizde?

Öyküler, zihnimde canlanana, kalbimde hissedilene kadar belli bir düşünme ve kavrama aşamasından geçiyor. Bunun ne kadarını okura aktarabildiğimi bilmiyorum. Hissetmek ve hissettirmek için öyküyü sev-

